

ZPAP – APA

Informacja do umowy o powierzenie zarządzania i ochrony praw autorskich

Związek Polskich Artystów Plastyków chroni prawa autorskie i realizuje roszczenia o wynagrodzenia autorskie twórców dzieł plastycznych w zakresie wszystkich dyscyplin artystycznych – zgodnie ze swym celem statutowym oraz ustawowymi obowiązkami i uprawnieniami, nadanymi decyzją Ministra Kultury i Sztuki. Zadania te wykonuje AGENCJA PRAWA AUTORSKIEGO, instytucjonalna jednostka organizacyjna, podlegająca Zarządowi Głównemu ZPAP.

Terytorialny zasięg działania

Ochrona i zbiorowe zarządzanie prawami autorskimi przez ZPAP-APA nie jest ograniczone terytorialnie. ZPAP-APA działa na obszarze całej Polski oraz na zasadach wzajemności w innych krajach europejskich i pozaeuropejskich, stosownie do zawartych umów o wzajemnej reprezentacji.

Kto może powierzyć prawa autorskie w zarząd i ochronę

Uprawnienie do powierzenia praw autorskich w ochronę i zarząd ZPAP-APA przysługują każdemu właścicielowi tych praw – przede wszystkim twórcom, niezależnie od tego, czy są członkami ZPAP czy nie, jak też spadkobiercom twórców i innym osobom, które te prawa legalnie nabyły. Zgodnie z prawem, ZPAP-APA nie może odmówić podjęcia ochrony i zarządzania prawami autorskimi bez ważnego powodu.

Sposoby korzystania z utworów objęte zbiorowym zarządzaniem

Zarządzanie prawami autorskimi przez ZPAP-APA ma w szczególności zapewnić twórcy lub innemu właścicielowi praw autorskich wynagrodzenia za korzystanie z utworów na następujących polach eksploatacji:

1. Reprodukowanie (kopiowanie, powielanie) dzieł dla użytku publicznego za pomocą jakiegokolwiek techniki i dla wszelkich celów, komercyjnych lub nie komercyjnych, w tym także digitalizacja na nośnikach elektronicznych i powielanie na podstawie projektów.
2. Wprowadzanie reprodukowanych (powielonych) egzemplarzy dzieł do obrotu odpłatnego lub darmowego, w tym sprzedaż, użyczenie, najem, wprowadzanie do elektronicznych systemów sieciowych (Internet) itp.
3. Wystawianie publiczne oryginalnych dzieł i reprodukcji.
4. Nadawanie przez stacje telewizyjne.

Ponadto galerie, domy aukcyjne i inne placówki handlu sztuką mają obowiązek przekazywania na rzecz twórców i ich spadkobierców, za pośrednictwem ZPAP-APA, opłat od każdorazowej odsprzedaży oryginalu dzieła, dokonywanej przez te instytucje (*droit de suite*).

Odrębny rodzaj opłat na rzecz autorów dzieł plastycznych, stanowią opłaty od importerów i producentów urządzeń powielających (kserokopiarek, drukarek, skanerów, telefaksów, magnetowidów) i związanych z nimi czystych nośników (kasety i płyty video).

Dla prawa do wynagrodzenia autorskiego z powyższych tytułów nie ma znaczenia, w czym posiadaniu jest aktualnie oryginał dzieła. Jego sprzedaż lub darowanie na rzecz innej osoby lub instytucji (muzeum, galerii) nie pozbawia twórcy autorskich praw majątkowych do tego dzieła. Prawa te trwają nadal, a po śmierci autora przechodzą automatycznie na jego spadkobierców.

Rodzaje utworów objęte zbiorowym zarządzaniem

Zgodnie z ideą zbiorowego zarządzania prawami autorskimi, ma ono zasadniczo zastosowanie do tych utworów, które mogą być wielokrotnie wykorzystywane przez różnych użytkowników, na różnych polach eksploatacji, także w tym samym czasie. Inaczej mówiąc, istnieje możliwość nieograniczonego obrotu prawami autorskimi do tych dzieł, na podstawie wielokrotnie udzielanych licencji. Są to więc przede wszystkim utwory stworzone „bez zamówienia”, w tym zwłaszcza „klasyczne” dzieła, jak obraz, rzeźba, grafika warsztatowa i ich pochodne.

W przypadku dzieł „sztuki użytkowej” (wzornictwa przemysłowego, grafiki projektowej etc.) tworzonych na konkretne zamówienie i na

potrzeby określonego użytkownika-odbiorcy, zbiorowe zarządzanie z natury rzeczy może nie mieć zastosowania (twórca indywidualnie zawiera umowę z zamawiającym). Nie wyklucza to jednak objęcia tych utworów przez ZPAP-APA ochroną, nawet jeśli twórca przeniósł autorskie prawa majątkowe na zamawiającego (p.dalej). Jeśli autorskie prawa majątkowe do dzieł pozostały przy twórcy, mogą być one objęte zbiorowym zarządzaniem.

Zbiorowe zarządzanie a ogólna ochrona praw autorskich

Zbiorowe zarządzanie prawami autorskimi przez ZPAP-APA jest nieodłącznie związane z ochroną **całości** praw autorskich twórcy. Samo zbiorowe zarządzanie dotyczy rozporządzania autorskimi prawami **majątkowymi**, z mocy których autorowi przysługuje wynagrodzenie za korzystanie z jego utworów. Są to prawa zbywalne i wygasające po 70 latach od śmierci autora. Twórcy ponadto przysługują autorskie prawa **osobiste**, które są niezbywalne i niezrzekalne oraz nie ograniczone czasowo. Z tych praw wynika m.in. zakaz dokonywania jakichkolwiek zmian lub przeróbek utworu bez zezwolenia twórcy. Rolą ZPAP-APA jest także zapewnienie wynagrodzenia autorowi w przypadku dokonania takich zmian lub przeróbek przez użytkownika. W praktyce ma to duże znaczenie szczególnie dla twórców „sztuki użytkowej”.

Zasady zbiorowego zarządu

Ogólną zasadą zbiorowego zarządzania jest:

- jednakowe traktowanie praw wszystkich twórców oraz
- umożliwienie użytkownikom korzystania z utworów chronionych na jednakowych warunkach.

Opłaty za korzystanie z praw autorskich do utworów plastycznych określa cennik ZPAP-APA, zatwierdzony przez Komisję Prawa Autorskiego przy Ministrze Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Konstrukcja tego cennika opracowana została w oparciu o doświadczenia najlepszych europejskich stowarzyszeń zbiorowego zarządzania, z uwzględnieniem polskich realiów ekonomicznych co do wysokości stawek. Są one godziwe. (Przystawanie na niższe stawki przez twórców w umowach indywidualnych, co niestety się zdarza, winno być traktowane jako działania dumpingowe, godzące w lojalność i solidarność zawodową.)

Zgodnie z zasadami zbiorowego zarządu, ZPAP-APA

- udziela użytkownikom - którzy się o to zwrócą - zezwoleń na korzystanie z utworów w formie licencji niewyłącznych bez porozumienia z twórcami / właścicielami praw autorskich,
- pobiera należne wynagrodzenia na rzecz autorów / właścicieli praw,
- przekazuje wynagrodzenia autorom / właścicielom praw wraz z informacją o udzielonych licencjach.

Jeśli udzielenie zezwolenia na wykorzystanie utworu wiąże się z wkroczeniem w sferę autorskich praw osobistych twórcy, ZPAP-APA niezwłocznie porozumiewa się z twórcą celem uzyskania zgody na takie wykorzystanie utworu. Może to mieć miejsce w przypadku zamiaru wykorzystania utworu w celach reklamowych, korzystania z fragmentów dzieła, dodawania nadruków i napisów, sporządzania kopii dzieła jako gadżetów itp. W przypadku zamiaru dokonania przez użytkownika opracowania dzieła (adaptacji, przeróbki), ZPAP-APA uzgadnia z twórcą warunki takiego wykorzystania w odrębnym porozumieniu z nim i niezależnie udzielenie licencji od bezpośredniej zgody twórcy.

Zadaniem zbiorowego zarządzania, realizowanego przez ZPAP-APA, jest reprezentowanie twórcy w sytuacjach, gdy indywidualne zarządzanie prawami autorskimi jest utrudnione z przyczyn praktycznych, obiektywnych lub subiektywnych, albo nie jest możliwe ze względów ustawowych. Istotną funkcją ZPAP-APA jest przy tym zastępowanie twórcy w kontaktach z użytkownikiem, występującym z reguły z silniejszej pozycji niż indywidualny twórca.

Zasady rozliczeń z twórcami

Powierzenie praw autorskich w ochronę i zarząd ZPAP-APA nie wymaga opłaty.

Na pokrycie kosztów zbiorowego zarządzania ZPAP-APA dokonuje potrącenia prowizyjnego w wysokości 20% od wynagrodzeń autorskich i innych należności wygzekwowanych na rzecz twórcy na terenie Polski.

Wszelkie należności twórcy są mu wypłacane niezwłocznie po ich zainkasowaniu przez ZPAP-APA, nie rzadziej niż raz na kwartał.

Celem ZPAP-APA jest stopniowe obniżanie wspomnianej wyżej prowizji - w miarę wzrostu obrotów na polu zbiorowego zarządzania i idącego za tym relatywnego obniżania kosztów administracyjnych.

Pomoc prawna

Autorzy i inni właściciele praw autorskich, którzy zawarli z ZPAP-APA umowę powierzenia swych praw w zarząd i ochronę, mogą liczyć na pomoc prawną ze strony ZPAP-APA w formie porad, opinii i interwencji w indywidualnych sprawach dotyczących prawa autorskiego.

Kontrola i ściganie naruszeń praw

ZPAP-APA kontroluje wykonanie umów licencyjnych i w miarę możliwości monitoruje akty eksploatacji utworów plastycznych przez różnych użytkowników i w różnych mediach. Jest to zadanie trudne i kosztowne, jednak dotychczasowe wyniki przekonują o potrzebie takiego działania (wielka skala zauważonych naruszeń praw autorskich).

W przypadku stwierdzonego korzystania z utworu bez licencji, ZPAP-APA wzywa użytkownika do wystąpienia o licencję za podwójną opłatą. W razie bezskuteczności takiego wezwania, ZPAP-APA jest uprawniona do ścigania naruszenia na drodze sądowej. ZPAP występuje wtedy jako strona postępowania, ponosząc wszelkie koszty sądowe.

Charakter działalności Agencji Prawa Autorskiego ZPAP

Zbiorowe zarządzanie prawami autorskimi jest działalnością **statutową** ZPAP i nie stanowi działalności gospodarczej. Z tytułu prowadzenia tej działalności ZPAP nie może osiągać zysku. Agencja Prawa Autorskiego ZPAP ma jedynie prawo do pobierania prowizji od wpływów ze zbiorowego zarządzania na pokrycie kosztów swej działalności. Pewna część tej prowizji może być przeznaczana na różne formy pomocy społecznej, skierowanej do twórców, którzy powierzyli swe prawa w zarząd i ochronę ZPAP-APA.

Określona uchwałą Zarządu Głównego wysokość prowizji nie jest w stanie pokryć rzeczywistych kosztów ZPAP-APA w pierwszych latach jej funkcjonowania. ZPAP musi więc ponieść znaczny wysiłek inwestycyjny związany z rozwinięciem działalności Agencji. Taką samą drogę przebyły wszystkie europejskie organizacje zbiorowego zarządzania, zanim osiągnęły poziom samofinansowania.

ZPAP-APA nie jest instytucją marketingową i nie pośredniczy w udostępnianiu oryginałów dzieł plastycznych lub w ich sprzedaży.

Działalność ZPAP-APA objęta jest nadzorem państwowym, sprawowanym przez Ministerstwo Kultury poprzez szczegółową sprawozdawczość i regularne kontrole.

Formalne podstawy działalności ZPAP-APA

Działalność Agencji Prawa Autorskiego ZPAP opiera się wprost na przepisach ustawy o prawie autorskim i polega na wykonywaniu praw i obowiązków z tej ustawy wynikających. Zakres przedmiotowy tej działalności (kategorie utworów, pola eksploatacji) określony zostały w decyzji Ministra Kultury i Sztuki z dnia 1 lutego 1995 (ze zmianami z dnia 14 kwietnia 1995 r. i 8 lipca 1996 r.) udzielającej ZPAP zezwolenia na wykonywanie zbiorowego zarządzania prawami autorskimi. Szczegółowe zasady organizacyjne uregulowane są w regulaminie APA i regulaminach inkasa i repartycji, uchwalonych przez Zarząd Główny ZPAP. Podstawą ustalania wynagrodzeń twórców jest wspomniany już cennik wynagrodzeń autorskich za korzystanie z praw autorskich do utworów plastycznych, zatwierdzony przez Komisję Prawa Autorskiego przy Ministrze Kultury.

Charakter umowy i skutki jej zawarcia

Umowa ma charakter **powierniczy**, a więc twórca nie przenosi na ZPAP swych autorskich praw majątkowych (co jest częste w analogicznych umowach innych organizacji), ale udziela ZPAP upoważnienia do wykonywania w jego imieniu wszelkich czynności związanych z zarządzaniem i ochroną praw autorskich – na zasadach wyłączności i w granicach uprawnień ZPAP.

Umowa sformułowana jest w sposób maksymalnie **bezpieczny** dla twórcy i nie nakłada na niego żadnych trudnych zobowiązań. Pozostawia ona twórcom swobodę w rozporządzaniu swymi prawami autorskimi w zakresie przenoszenia ich na inne podmioty lub udzielania licencji wyłacznych.

Z kolei ZPAP jest stroną przyjmującą na siebie znaczny ciężar obowiązków o wysokim stopniu odpowiedzialności.

Umowa opracowana została z należytą starannością z uwzględnieniem obowiązujących przepisów prawa. Jej treść była konsultowana i sprawdzona przez wybitnych ekspertów prawa autorskiego w zakresie zbiorowego zarządzania i prawa umów autorskich. Obejmuje ona niezbędny, wymagany prawem zakres postanowień.

Umowa przechodzi automatycznie na spadkobierców twórcy po jego śmierci, chyba że wyrażą oni odmienną wolę.

W przypadku powierzenia praw autorskich w zarząd i ochronę przez inną osobę niż twórca (np. przez spadkobiercę), stosuje się odpowiednio dostosowany redakcyjnie wariant tej umowy.

Zawarcie umowy nie rodzi po stronie twórcy obowiązku wnoszenia jakichkolwiek opłat na rzecz ZPAP, np. opłat od umów lub transakcji zawartych indywidualnie przez twórcę z innymi osobami.

Sposób i warunki zawarcia umowy

Powierzenie praw w zarząd i ochronę następuje przez podpisanie dwóch jednoznacznych egzemplarzy umowy (po jednym dla każdej ze stron). Przed podpisaniem twórca na obu egzemplarzach wypełnia czytelnie i jednakoowo rubrykę dotyczącą jego danych na stronie 1. Załącznikiem do umowy jest standardowa ankieta „Informacja o Twórcy”, służąca umieszczeniu niezbędnych informacji w bazie danych ZPAP-APA. Wszystkie potrzebne formularze dostępne są w siedzibie ZPAP-APA.

Zawarcie umowy może nastąpić drogą pocztową. Na prośbę zainteresowanego, ZPAP-APA dostarcza niezwłocznie dwa formularze umowy wraz z ankietą i niniejszą informacją. Po wypełnieniu i podpisaniu twórca przesyła obydwa egzemplarze umowy i ankietę do ZPAP-APA. Po podpisaniu ze strony ZPAP, jeden egzemplarz umowy zostaje niezwłocznie odesłany twórcy. Na egzemplarzach umowy wpisany zostaje numer konta wewnętrznego autora. Prosimy o podawanie tego numeru we wszelkiej korespondencji kierowanej do ZPAP-APA. Twórca powinien niezwłocznie informować ZPAP-APA o wszelkich zmianach jego danych, dotyczących adresu, nr-u telefonu, konta bankowego i innych danych zawartych na stronie 1 umowy.

Wszystkie informacje i materiały dotyczące twórcy są traktowane jako poufne i wykorzystywane przez ZPAP-APA tylko w zakresie niezbędnym do prawidłowego wykonywania zadań ochrony i zarządzania prawami autorskimi.

Uwagi końcowe

Zbiorowe zarządzanie jest standardową formą obrotu prawami autorskimi w krajach Wspólnoty Europejskiej. Wieloletnie doświadczenia w poszukiwaniu optymalnych rozwiązań dowiodły, że stanowi ono najskuteczniejszy sposób realizacji praw autorskich, zapewniający twórcom właściwą pozycję na rynku. Zbiorowe zarządzanie zwalnia też twórcę z konieczności dochodzenia własnym kosztem i wysiłkiem naruszeń praw i egzekwowania należnych wynagrodzeń, co z reguły jest trudne, czasochłonne, wymagające znajomości materii prawnej i kosztowne.

Osiągnięcie przez ZPAP-APA wysokiej efektywności w zakresie ochrony i zbiorowego zarządzania prawami autorskimi w dużej mierze zależy od postawy samych autorów. Warunkiem wstępnym jest powszechne przystąpienie twórców do tej formy udostępniania praw autorskich.

Będzie to wyrazem profesjonalizmu i świadomości autorskoprawnej. ZPAP-APA liczy na współpracę twórców w tym zakresie.

Dotychczasowe obserwacje, przeprowadzone przez ZPAP-APA na terenie Polski, ujawniają zatrważająco wielką ilość naruszeń praw autorskich do utworów plastycznych. Chyba nie ma autora – artysty plastyka, którego prawa autorskie nie zostały naruszone. Wielu twórców zapewne nawet nie zdaje sobie z tego sprawy. W dużej mierze są to skutki braku dotąd silnej instytucji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi na rynku praw autorskich. Dopuszczają się naruszeń nawet skądinąd szacowne instytucje.

APA będzie mogła z całą stanowczością dochodzić roszczeń o należne wynagrodzenia dla pokrzywdzonych autorów, gdy tylko powierzą oni swe prawa autorskie w ochronę i zarząd ZPAP-APA.

**W sprawach informacji prosimy o kontaktowanie się z Agencją Prawa Autorskiego ZPAP,
ul. Nowy Świat 7/6, 00-496 Warszawa,
tel. (22) 621 01 06
fax (22) 621 13 65
e-mail apa@zpap.org.pl**